

összetett kérdéseket, a kérdések száma jócskán meghaladta a levelekét. A kérdések természete alapján két kérdéscsoportot különböztettek meg a kutatás során. Az egyik a hétköznapi élettel kapcsolatos gyakorlati jellegű kérdések, a másik az úgynevezett rekreációs jellegű kérdések köre. A 903 db beérkezett kérdés közül 589 (65,3%) gyakorlati jellegűnek, 312 (34,5%) rekreációs jellegűnek, 2 (0,2%) pedig meghatározatlan jellegűnek bizonyult. A fogvatartottak által feltejt kérdéseket tartalmuk szerint további 9 csoportba osztották: *adatkérés* (pl. a CBS TV elérhetősége), *munkavállalás* (munkalehetőségek, vállalkozás indítása), *jogi információ*, *szociális ellátórendszer* (pl. társadalombiztosítás, szociális támogatás), *általános tájékoztatás* (pl. életrajzi adatok, történelmi és földrajzi kérdések), *szórakozás* (pl. sporttal, zenetanulással kapcsolatos kérdések), *vallás és spiritualitás* (pl. kereszténységgel, iszlámmal, sátánizmussal kapcsolatos kérdések), *lakhatás* (pl. alacsony jövedelmű embereknek fenntartott átmeneti szállásokkal, hajléktalanszállókkal kapcsolatos információk), *hivatalos engedélyek* (pl. jogosítvány megszerzése). Az egyes csoportok természetesen további alcsoportokra tagolódnak, lehetővé téve egészen szofisztikált kimutatásokat.

Habár a NYPL fogvatartottak számára biztosított könyvtári szolgáltatását nem igazán népszerűsítik és

közvetlenül csupán a Rikers Island-i büntetés-végrehajtási intézetben érhető el, mégis rendszeresen érkeznek referenz levelek a New York állam területén lévő többi börtönből, sőt az ország más államaiban lévő börtönökből is, a szolgáltatás híre ugyanis szóbeszéd útján terjed a fogvatartottak közt.

Aki igénybe veszi a szolgáltatást, a NYPL munkatársai által elküldött válaszlével mellé egy 5 kérdést tartalmazó képeslapot is kap. A fogvatartottak a kérdések megválaszolásával és a képeslap visszaküldésével véleményezhetik a szolgáltatás színvonalát, melynek során szabad szöveges értékelésre is lehetőség van. A statisztika szerint a fogvatartottak túlnyomó többsége elégedett a referenz szolgáltatás minőségével.

A tanulmány fő megállapítása: a NYPL levelező referenz szolgáltatásához érkező információs igényekből jól látszik, hogy a börtönből való kikerülés utáni élettel, a majdani lakhatási és munkavállalási lehetőségekkel kapcsolatos kérdések teszik ki a felmerülő kérdések 65%-át, tehát a fogvatartottak információs szükségleteinek jelentős részét maga a büntetés-végrehajtási intézet teremti meg.

(Tóth Béla István)

Lásd még 14, 30

Tájékoztatás, tájékoztatási rendszerek

Kutatás és termelés információellátása

43/2018

KOLTAY Tibor: Data governance, data literacy and the management of data quality. – Bibliogr. In: IFLA journal. – 42. (2016) 4., p. 278-283.

Res. arab, francia, kínai, német, orosz és spanyol nyelven

Adatkormányzás, adatírástudás és adatminőség kezelése

Adatfeldolgozás; Információs műveltség; Kutatás információellátása

Az adatkormányzás és az adatírástudás olyan információs szakemberek tudásbázisának két fontos építőeleme, akik az adatintenzív kutatások támogatásával foglalkoznak, és mindkettő tárgya az adatminőség és a kutatási adatok kezelése. Az adatkormányzás alkalmazása a kutatási adatok kezelésének folyamatában és az adatírástudás oktatásában segít a döntési területek leírásában és a döntéshozatal elszámoltathatóságának a meghatározásában. Az adatkormányzás felhasználása előnyös, mivel szabványosított, megismételhető folyamatokon alapuló szolgáltatás, és azért

hozták létre, hogy átláthatóvá tegye az adatokkal kapcsolatos folyamatokat, és a csökkentsé a költségeket. Emellett hasznos is, mivel szabályokra, szabályzatokra, szabványokra, döntéshozatali jogokra, felelősségi körökre és végrehajtási módszerekre utal. Ezért, bár vállalati környezetben nagyobb figyelmet kapott, és a vele kapcsolatos készségek közül néhányat a könyvtárosok már elsajátítottak, az adatkormányzásra vonatkozó tudás alapvető a kutatási adatok szolgáltatásaiban, különösen azért, mert a kutatási adatok szolgáltatásának valamennyi szintjén megjelenik, és alkalmazható Big Data esetében is.

(Autoref.)

44/2018

KOLTAY Tibor: Research 2.0 and Research Data Services in academic and research libraries : priority issues. – Bibliogr. In: Library management. – 38. (2017) 6/7., p. 345-353.

Melyek a prioritásai a Kutatás 2.0 és a kutatási adatok felsőoktatási és a szakkönyvtárakban történő szolgáltatásának?

Felsőoktatási könyvtár; Információs műveltség; Kutatás információellátása; Kutatásnyilvántartás; Tudományos és szakkönyvtárak

A 2014 és 2016 között publikált szakirodalom áttekintése azt mutatja, hogy a tudományos tevékenység új paradigmája, a Kutatás 2.0 eltérő mértékben hat a különböző országokban és helyi környezetekben. Ettől függetlenül, adatintenzív természete folytán a könyvtárak is szerepet kaphatnak megvalósításában, amelyhez a könyvtárosoknak meg kell keresniük azokat az új szolgáltatásokat, amelyeket más szervezetek nem vagy csak részben, esetleg nem kellő színvonalon nyújtanak. Ezek együttese, vagyis a kutatási adatok szolgáltatása többféle, közvetlenül vagy közvetve, részben a könyvtárra tartozó tevékenységet foglal magában úgy, hogy figyelemmel kell lennie az adatok (önmagában is összetett) minőségére. Ezek közé a tevékenységek közé tartozik a kutatási adatok kezelése, az adatok gondozásának (eltérő hatókörű és eltérően elnevezett) válfajai, az adatokra való szabványosított hivatkozás, valamint az adatírástudás oktatása.

A könyvtárak által jelenleg nyújtott szolgáltatások többsége tájékoztatói természetű, tehát segíti a kutatókat adatok megtalálásában és az adatokra való

hivatkozásban. A technikainak nevezhető szolgáltatások keretében a könyvtárak például metaadatokat szolgáltatnak és a repozitóriumokba történő adatfeltöltéshez nyújtanak segítséget. Fontos feladatuk a kutatási adatok kezelése terén a bevált gyakorlatok népszerűsítése.

Az adatírástudás oktatásának célközönségét a jövő kutatói, tehát a hallgatók jelentik, azonban a könyvtárosoknak maguknak is el kell sajátítaniuk az adatírástudás készségeit, különös tekintettel arra, hogy ezek szükségesek a kutatókat segítő könyvtári feladatok ellátásához is. Az adatírástudás közeli rokona az információs írástudásnak. Birtokában képessé válhatunk arra, hogy az adatokat információvá és használható tudássá alakítsuk, mivel képesek leszünk adatokat elérni, interpretálni, kritikai szemérettel értékelni, kezelni és etikusan felhasználni. Kiemelten fontos része ugyanakkor az adatminőség szem előtt tartása, ide értve az adatforrások megbízhatóságát és hibamentességét, amit már az adatok gyűjtésekor is vizsgálnunk kell.

(Koltay Tibor)

45/2018

SESARTIC, Ana – TÖWE, Matthias: Research data services at ETH-Bibliothek. – Bibliogr. In: IFLA journal. – 42. (2016) 4., p. 254-291.

Res. arab, francia, kínai, német, orosz és spanyol nyelven

Kutatási adatokkal kapcsolatos szolgáltatások a zürichi ETH könyvtárában

Adatfeldolgozás; Egyetemi könyvtár -műszaki; Kutatás információellátása; Megőrzés

A kutatási adatok kezelése egész életciklusukon keresztül az adatok hatékony megosztásának és hosszú távú megőrzésének alapja. A zürichi műegyetem (ETH) könyvtárában ez megvalósul, mivel a könyvtár segíti az elméleti kérdések tisztázását, képzést és szolgáltatásokat nyújt az adatok publikálásával és megőrzésével kapcsolatban. Szorosan együttműködik a kutatókkal, ami mindkét fél, a kutatók és a könyvtár számára egyaránt tanulságos.

Ezen a területen a könyvtáron kívül más egyetemi szolgáltatók is működnek (információtechnológiai, kutatási és tárolási részlegek stb.). Az ETH gyakorlata azt mutatja, hogy a használók számára érdemes egyetlen szolgáltatási pontot kialakítani, amely a

használót szükség esetén átirányítja a kérdésben illetékes és kompetens helyre. Az ETH Digital Curation Office például a megőrzés koncepcionális és műszaki kérdéseivel foglalkozik, a kutatók számára az adatkezelésben és az adatok közreadásában nyújt segítséget.

Az ETH-n a hallgatók, a doktoranduszok és a kutatók számára a kritikus gondolkodást oktató kurzus keretében megtanítják, hogyan hozzanak megfelelő információkkal alátámasztva döntést a kutatási adatok kezeléséről. Ezenkívül különböző csoportok és tanszékek számára az igényekhez szabott kurzusokat (kiselőadásokat, egynapos képzéseket) is kínálnak. A kutatási adatok kezelésének tematikáját egyes esetekben a kutatási etikával és a tudományos publikálással kapcsolatos oktatás kereteibe illesztik be.

Ma már a pályázati támogatások odaítélésének feltétele, hogy a tervezett projekt tartalmazzon adatkezelési tervet, amelyet a pályázat várható hatásának egyik elemeként vesznek figyelembe. Nyolc svájci egyetem közös projektjének (Data Life-Cycle Management, DLCM) egyik jelentős eredménye az adatkezelési terv kidolgozása, amely az adatok későbbi publikálását és a megőrzésüket is tekintetbe vette. Ez a terv a kutatók számára is hasznosítható.

Az adatok aktív kezelése átfogó feladat, amely az adatok teljes életciklusát felöleli, beleértve a kezdeti időszakot is, amikor az adatok még nem statikusak, elemzésük folyamatban van. Az ETH-ban ezt az openBIS szoftverplatform segítségével végzik, amelyhez elektronikus laboratóriumi nyilvántartó (ELN) és laboratóriumi információkezelő (LIMS)

rendszert illesztettek. Tervezik, hogy összekapcsolják az openBIS rendszert az ETH adatarchívumával.

Az ETH könyvtára 2014 óta vállal központi szerepet a kutatási adatok publikálásában és megőrzésében. Elsősorban az ETH-hoz kapcsolódó tudományos és kulturális örökség (ETH-s kutatási és igazgatási adatok, az egyetemi archívum adatai, az ETH könyvtárának digitális és digitalizált tartalmai) megőrzését tűzte ki célul. Hosszú távú megőrzésre az Ex-Libris Rosetta rendszerét használják. Amikor a kutatók le-tétbe helyezik az adatokat az archívumban, ők határozhatják meg a hozzáférési jogokat. Automatizált beadás jelenleg csak a könyvtári tartalom (a digitalizált ritka könyvek mesterfájljai és a kortárs történelmi archívum) esetében működik. A beszolgáltatott fájlokat nem teszik azonnal közzé. Az adatok előállítója például embargót határozhat meg, vagy más módon korlátozhatja a hozzáférést. A kutatási adatok beadásának munkafolyamatai jelenleg a többi kiadványtípustól függetlenek. Az ETH könyvtárának digitális kiadványokkal foglalkozó részlege iránymutatást ad a formátumokra és a megőrzésre vonatkozóan.

A kutatókkal való szoros együttműködés és kommunikáció a szolgáltatások szerves része. A tudomány gyors fejlődése miatt ezen a téren állandó tanulásra és innovációra van szükség. A kutatási adatok kezelése a jövőben egyre fontosabb szerepet tölt be a tantervekben.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 11, 56, 71

Vezetés, irányítás

Általános kérdések

46/2018

DÜREN, Petra: Change communication can be so simple! : the empathic change communication style In: Library management. – 37. (2016) 8/9., p. 398-409.

A változáskommunikáció lehet egyszerű! Az együttérző változáskommunikációs stílus

Felsőoktatási könyvtár; Kommunikáció -személyzetén belül; Közművelődési könyvtár; Személyzet; Vezetés

A könyvtárakban a nagymérvű változásokhoz elengedhetetlen feltétel a változások kezelése. A szakemberekkel folytatott interjúk feltárják, hogy a változásmenedzsment hatékonysága elsősorban nem a modern technológiák használatától, hanem a pontos kommunikációtól függ – az olyan hibák, mint a kétértelmű szóhasználat vagy a nem megfelelő hangnem, megakaszthatják a közlési folyamatot és így a sike-